

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Tomsarve SE0340181

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 -områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man från i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet.

Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Begreppsförklaringar Natura 2000

SPA - Område som genom regeringsbeslut klassificerats som särskilt skyddsområde i enlighet med EU:s fågeldirektiv (2009/147/EEG).

pSCI - Område som är föreslaget av regeringen, men ännu ej antaget av EU-kommissionen.

SCI - Område som, i den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regionerna det tillhör, väsentligt bidrar till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos någon av livsmiljöerna i bilaga 1 i art- och habitatdirektivet eller någon av arterna i bilaga 2 i samma direktiv. Områden som kan bidra till att nätverket Natura 2000 blir sammanhängande och som väsentligt bidrar till bibehållandet av den biologiska mångfalden inom den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regioner (kontinental, boreal, alpin, marin östersjön och marin atlantisk) som avses.

SAC – Område av gemenskapsintresse (SCI) som av regeringen med stöd av MB (Miljöbalken) 7 kap. 28 § förklarats som särskilt bevarandeområde.

Gynnsamt bevarandetillstånd

En arts bevarandestatus anses gynnsam när:

- populationsutvecklingen visar att arten på lång sikt kommer att förbli en del av sin livsmiljö
- dess naturliga utbredningsområde inte minskar och sannolikt inte heller kommer att minska
- tillräckligt mycket livsmiljö finns för att arten ska bibehållas på lång sikt.

En naturtyps bevarandestatus anses gynnsam när:

- dess naturliga utbredningsområde och de ytor den täcker är stabila eller ökande
- de strukturer och funktioner som krävs för att livsmiljön ska bibehållas finns kvar under överskådlig framtid
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0340181 Tomsarve

Kommun: Gotland

Områdets totala areal: 2,9 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2016-07-28

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-21

Markägareförhållanden:

Privat

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2004-04-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

9020 - Nordlig ädellövskog

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden

Prioriterade bevarandevärden i Tomsarve är den långa trädkontinuitet av löv- och barrträd som finns i områdets ädellövskog (9020) och de biologiska värden som är kopplade till den, bla förekomsten av rödlistade mycorrhizasvampar, tex vit taggsvamp, brandtaggsvamp, mjölspindling och svartgrön spindling.

Motivering

Tomsarve har en gång fungerat som löväng och har en lång trädkontinuitet, och denna ekologiska historik har möjliggjort för många arter att etablera sig i området. Lövrika lundar som den i Tomsarve var en gång mycket vanliga i Sverige och på Gotland, och de som finns kvar idag är få och utgör en mycket viktig livsmiljö för flertalet arter. Flera av områdets hotade och sårbara svampar förekommer bara på få platser och har Gotland som främsta utbredningsområde.

Prioriterade åtgärder

Prioriterade åtgärder för Tomsarve är att säkerställa att den långa trädkontinuiteten fortgår. Idagsläget är området förtätat av hassel och viss beskärning av hasselbuskarna skulle gynna både markflora och tillväxten hos busk- och trädskikt. Dock måste all röning ske med stor noggrannhet och försiktighet. Tomsarve har potential som lav- och fladdermuslokal och skulle för att uppnå gynnsamt förhållande för dessa artgrupper behöva bättre förutsättningar för gamla lövträd, tex skulle områdets äldre träd, tex några ekar, och björkar, kunna frihuggas. Tallar och granar, som är viktiga substrat för områdets rödlistade svampar, skall inte röjas så länge dessa utgör mindre än 30% av trädskiktet. Om täckningsgraden av tall och gran överstiger 30 % ska barrträden gallras, och då manuellt för att förhindra körskadorna på marken. Tomsarve har, fränsett torra hasselpinnar, liten andel död ved och även få gamla lövträd, och åtgärder som främjar dessa strukturer är således positiva.

Beskrivning av området

Tomsarve ligger i Eke socken vid Skansudd utmed Ekstakusten på Gotlands västkust, drygt 3 km söder om Djupvik. Berggrunden i området består av mörksten och den täcks av ett lager svallsediment. Tomsarve är ett före detta änge som inte har hävdats på lång tid. Fältskiktet består av arter som blåsippa, vitsippa, ormbär, skogsnäva, vispstarr, tvåblad och nästrot, men är glest pga det förtätade buskskiktet av hassel, som dominerar området. I buskskiktet finns förutom hassel bland annat olvon, en, och skogskornell. Mot sydost finns dock ett glesare trädskikt som främst består av tall, gran, ek, vårtbjörk och en del oxel och vildapel. Några av björkarna är riktigt gamla och grova och en del skulle också kunna uppnå ansevärd ålder om de frihöggs.

Hassel växer i ett välslutet bestånd i gamla grova buketter och trädskiktet sträcker sig över detta. Hasselbeståndet har lång kontinuitet vilket indikeras av hasseltickan som växer här. Att området har lång lövträdkontinuitet visas också av att större delen av ytan var änge enligt skattningskartan från 1700-talet.

Några rödlistade svamparter har hittats i området, både sådana som bildar mykorrhiza med ädellövträd och sådana som bildar mykorrhiza med gran och tall. Bland dessa storsvampar kan nämnas knölfotad bananspindling, vit taggsvamp, svartgrön spindling, brandtaggsvamp och mjölspindling. När skogen värderades 1995 var den säljbara virkesvolymen 154 m³ sk varav 48% löv (ek, oxel, vårtbjörk), 32% tall och 20% gran. Två diken som avvattnar skogsmarken söder om området går genom områdets östra del, löper samman och passerar ut genom områdets norra gräns. En del mindre stickdiken ansluter inom området. Trots detta översvämmas en liten del Tomsarve stundtals om våren.

Tomsarve är klassad som skoglig nyckelbiotop och 1995 avsattes även lokalen som biotopskyddsområde. Inga fornlämningar är registrerade i Tomsarve, men en överväxt stensamling i områdets västliga del kan vara resterna av ett röjningsröse.

Vad kan påverka negativt

Utebliven eller felaktig skötsel

Skötsel som avlägsnar död ved, torrakor, mulmbärande ved och äldre träd är negativt för områdets insektsfauna. Gallringar och röjningar som tar bort för många barrträd hotar fortsatt förekomst av hotade storsvampar som vita taggsvamp, svartgrön spindling och brandtaggsvamp.

Exploatering

Markexploatering och annan markanvändningsförändring i Tomsarve eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, markberedning, dikning och dumpning är negativt. Skogen inom det skyddade området kan förlora förbindelser med det omgivande landskapet vid

exploatering, och denna fragmentering är ett hot mot återkolonisering efter en störning och mot genetiskt utbyte mellan populationer

Föroreningar

Läckage av bekämpningsmedel och gödning från omkringliggande jordbruksmarker innebär bland annat förändrade näringshalter, vilket påverkar artsammansättningen negativt i fältskikt och bland epifyter. Luftföroreningar, främst bilavgaser från angränsande större vägar, kan utarma den känsliga epifytfloran av lavar och svampar. Ett ökat kvävenedfall kan förändra artsammansättningen på samma sätt.

Igenväxning och granövertag

Igenväxning i miljöer med ljus- och värmekrävande arter kan vara ett hot lokalt, då miljön blir slutnare än tidigare. Förekomst av enstaka granar är inte ett hot mot naturtypen, men om dessa bestånd tillökar och sprider sig kan de på lång sikt ta överhand och tränga ut lövträdsarter.

Störd hydrologi

Dikning och andra markvattenpåverkande åtgärder som tex dämning, i Tomsarve eller i dess omgivning, påverkar hydrologi och hydrokemi och kan ge negativa konsekvenser för hela området. Effekterna kan vara uttorkning, ökad igenväxning och rubbad luftfuktighet.

Bevarandeåtgärder

--- Gällande regler ---

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsinriktade ändamål som skötsel och förvaltning av det berörda området (7 kap. 28 a § miljöbalken).

--- Skydd---

Tomsarve är även klassad som Nyckelbiotop och belagd med Biotopskydd. Platsen ingår dessutom i ett större område som är av Riksintresse För Naturvård, Riksintresse för Friluftsliv och Riksintresse för Kulturmiljövård.

--- Skötsel ---

Nedan följer råd om de skötsel- och bevarandeåtgärder som krävs för att upprätthålla och/ eller åstadkomma gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som finns inom Natura 2000-området. Åtgärderna är beskrivna under varje enskild art/ naturtyp och i vissa fall sammanslagna under flera arter/ naturtyper om de inte skiljer sig nämnvärt från varandra.

Röjning

Då målet är att Tomsarve ska utvecklas till ett allt mer naturskogsartat ädellövskogsbestånd med naturlig dynamik, skall eventuell röjning ske med stor hänsyn. Områdets få, stora lövträd skuggas i nuläget (år 2016) svårt av det täta hasselskiktet och frihuggning av dessa träd är aktuellt. Inslaget av tall och gran ska fortsätta finnas för att gynna den rödlistade vita taggsvampen och liknande arter, men om täckningsgraden av tall och gran överstiger 30 % skall barrträden gallras och gallringen ska då utföras manuellt utan att körsador uppstår. Röjningsrester skall föras ut ur området.

Hydrologi

Diket som avvattnar skogen söder om området och skär igenom området får inte rensas, men övriga diken som bara avvattnar Natura-2000-området läggs igen senast år 2020.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

9020 - Nordlig ädellövskog

Areal: 2,9 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen nordlig ädellövskog utgörs av äldre naturliga ädellövskogar med ett stort inslag av trädslagen ek, alm, ask, lind och lönn. Eken är ofta en karaktärsart och kan ibland dominera. Skogarna har lång kontinuitet som lövträdsbärande mark. De kan under tidigare sekler varit betes- eller slätterpräglade och har därefter vuxit igen eller ha varit betesfredade på grund av terrängförhållanden (öar, branter med mera) eller av andra orsaker. En varierad åldersstruktur på träden och förekomst av död ved är viktiga inslag. Artrikedomen på lavar, svampar, insekter och andra markorganismer är stor.

Bevarandemål

I området Tomsarve skall arealen av ädellövskog vara minst 2,9 hektar.

Tomsarve är en hasseldominerad lövskog som är före detta ängsmark. Den totala ytan av liknande lövskogsklädd mark i området är större än själva Natura 2000-området; i söder finns en mer öppen hasselskog där trädskiktet nästan uteslutande består av höga tallar. Då Tomsarves skyddade delar är en liten areal, är konnektiviteten till liknande naturtyper viktig för att förhindra fragmentering. Frånsett de tallbeströdda hassellundarna i söder är dock det resterande landskapet förhållandevis tomt på lövträdsdominerade habitat och Tomsarves biodiversitet skulle troligen påverkas negativt om all annan angränsande lövskog försvann.

Bevarandemål för Tomsarve inbegriper en fortsatt stabil trädkontinuitet, fortsatt god tillväxt av hassel och förekomst av tall och gran. Förutsättningen för trädförnyring och tillgången på död ved är dåliga och därför är ytterligare bevarandemål för området att dessa förhållanden förbättras. Nordlig ädellövskog är en naturtyp där det skall finnas en kontinuitet av lövträd med en varierad åldersstruktur, inklusive gamla träd, samt träd av olika trädslag; naturtypen har ofta höga naturvärden kopplade till sekundära ädellövträd och naturskogsartade förhållanden. Förekomst av substrat är av största vikt för epifytiska lavar (dvs lavar som växer utanpå andra arter, tex träd), mossor och svampar, samt för insekter och landmollusker (tex sniglar och snäckor) och krävs således i ädellövskog. Exempel på substrat är död ved, grenar, torrträd, hålträd, lågor av olika trädslag och i olika nedbrytningsstadier, och gamla och/eller grova träd av olika trädslag. Skogstypens naturvärden utvecklas i huvudsak genom naturlig dynamik vilket omfattar störningar, till exempel stormfällningar och insektsangrepp. Tomsarve är även hasseln en förutsättning för gynnsam bevarandestatus då den är värdväxt för många mykorrhizasvampar, bla de rödlistade svamparterna mjölspindling och knölfotad bananspindling. Andra rödlistade svampar i området, som vit taggsvamp, svartgrön spindling och brandtaggsvamp är beroende av barrträd, och därför krävs i Tomsarves lövskog även inslag av gran och tall (<30%) för gynnsam bevarandestatus.

Bevarandetillstånd

Tomsarve har lång trädkontinuitet, god tillgång på hassel och förekomst av rödlistade arter, men behöver trots detta viss skötsel. För tillfället finns för lite trädförnyring, få gamla lövträd och för lite död ved för att säkerställa att området har alla de strukturer som krävs för att uppnå gynnsam bevarandestatus för naturtypen nordlig ädellövskog.

Dokumentation

Alexandersson, H. & Wallin, K. 2003. Förekomst av typiska arter i hävdade Natura 2000 habitat. Kapitel täckningsgrad av buskskiktet.

Allard, A. 2003. Instruktioner för flygbildstolkning NILS. Rapport under arbete.

ArtDatabanken. 2015. Artfakta, websida: artfakta.artdatabanken.se/

ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015.

Bladh, A., & Alexandersson, H. 2003. Uppföljningsmetoder för registrering av typiska arter. Rapport under arbete.

Cederberg, B. & Löfroth, M. (red.) 2000. Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. ArtDatabanken.

Ekstam, U. & Forshed, N. 1996. Äldre fodermarker.

Esseen, P-A., Glimskär, A., Ståhl, G., & Sundquist, S., 2003. Fältinstruktion för nationell inventering av landskapet i Sverige. NILS år 2003.

Johansson, T, Hedgren, S, Tydén, L, Inventering av häckande fåglar i skogsmark 1998-2002. Livsmiljöenheten, rapport nr 3, 2002.

Jordbruksverket 2002. Metodhandledning Inventering av värdefulla Ängs- och Betesmarker. Version 1.2

Länsstyrelsen i Gotlands län. 2005. Bevarandeplan för Natura 2000-området Tomsarve

Länsstyrelsen i Gotlands län. 2005. Dataregister över nyckelbiotoper.

Länsstyrelsen i Östergötland. 2001:1. Standardisering av metodik för övervakning av rödlistade kärlväxtarter. Miljövårdsenheten, rapport 2001:19.

Länsstyrelsen i Östergötland. 2001:2. Grova och ihåliga ekar i Eklandskapet söder om Linköping i Östergötland. Rapport nr 16 2001.

Metria Geodata,. 2003. Möjligheter att använda IR-flygbilder vid Natura 2000 basinventering och uppföljning.

Metria Geodata,. 2003. Provkartering av vegetation i Dalarna.

Mossberg, B. & Stenberg, L. 2003. Den nya nordiska floran. Wahlström & Widstrand.

Moug. & Nestl., in Finland. Memoranda Soc. Fauna Flora Fennica 66: 108-111.

Naturvårdsverket, 1978. Biologiska inventeringsnormer, BIN, Fåglar. Punkt-linjekartering.

Naturvårdsverket 1997. Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000.
Naturvårdsverket förlag.

Naturvårdsverket. 2003. Handbok för Natura 2000.

Naturvårdsverket. 2003. Handbok miljöövervakning. Dagaktiva fjärilar.

Naturvårdverket. 2012. Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1

Nordiska Ministerrådet. 1984. Naturgeografisk regionindelning av Norden.

SLU, Inst. För Skoglig Resurshushållning och Geomatik. 2003. Fältinstruktion,
Riksinventeringen av skog.

Svefa. 2003. Förslag till objektbaserat inventeringssystem för basinventering vid upprättande av
bevarandeplaner inom Natura 2000-nätverket.

Zetterstedt. J.E, Gotlands bladmossor och levermossor, Länsstyrelsen i Gotlands län, Visby 1993.

Bilagor

Bilaga 1 Karta

Bilaga 2 Rödlistade arter

Bilaga 1. Karta, utbredning av naturtyp inom Natura 2000-området

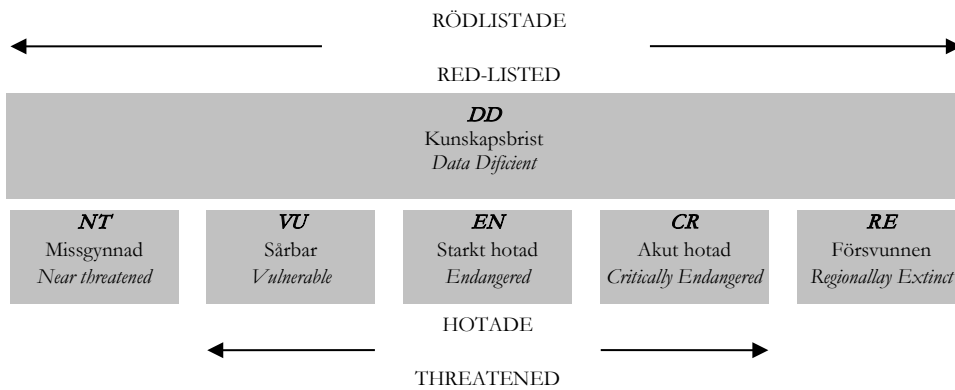
0 25 50 100 Meter

A horizontal scale bar with four segments. The first segment is labeled '0', the second '25', the third '50', and the fourth '100 Meter'.

Bilaga 2. Fynd av rödlistade arter som har gjorts i området

Svampar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Hydnellum auratile</i>	Brandtaggsvamp	<i>VU</i>
<i>Cortinarius croceocaerules</i>	Juvelspindling	<i>NT</i>
<i>Scleroderma verrucosum</i>	Knottrig rottryffel	<i>NT</i>
<i>Cortinarius bulbopodius</i>	Knölfotad bananspindling	<i>VU</i>
<i>Cortinarius flavovirens</i>	Mjölspindling	<i>VU</i>
<i>Cortinarius cotoneus</i>	Olivbrun spindling	<i>NT</i>
<i>Fistulina hepatica</i>	Oxtungssvamp	<i>NT</i>
<i>Phellodon niger</i>	Svart taggsvamp	<i>NT</i>
<i>Cortinarius atrovirens</i>	Svartgrön spindling	<i>VU</i>
<i>Hydnum albidum</i>	Vit taggsvamp	<i>VU</i>

Aktuella arters hotkategorier enligt den svenska rödlistan 2015.